

LANDGOED SMALENBROEK EN 'T SPIK

ROUTE 4,1 km

De textielindustrie heeft Twente gevormd tot de regio die het nu is. Deze route gaat over de Landgoederen Smalenbroek en 't Spik, beide Landgoederen van Textiel. Textielfabrikant Ter Kuile liet het landschapspark met slingerende paden en waterpartijen ontwerpen door Pieter Wattez.

Route gemaakt door Landschap Overijssel

20
23

Landgoed Smalenbroek en 't Spik

Landgoed Smalenbroek en 't Spik

Hoe kom ik bij het startpunt?

Startpunt & parkeren: Groenelaan Enschede

- 1 Welkom op Landgoed Smalenbroek
4 km
- 2 Geschiedenis Smalenbroek
4 km
- 3 Parkontwerp Watterz
4 km
- 4 Witte villa
4 km
- 5 Boerenbedrijf Smalenbroek
4 km
- 6 Landgoed 't Spik
4 km
- 7 Ontwerp Landgoed 't Spik
4 km
- 8 Beheer Landschap Overijssel
4 km

Einde van de route

Landgoed Smalenbroek en 't Spik

4,1 km

1

Welkom op Landgoed Smalenbroek

Landgoed Smalenbroek

Bij Landschap Overijssel hebben we negen 'Landgoederen van Textiel' in beheer. Allemaal landgoederen die oorspronkelijk een Twentse textielabrikant als eigenaar hadden en tussen 1880 en 1930 zijn aangelegd; de hoogtijperiode van de Twentse textielindustrie.

Droogte

Omdat de landschapsparken op deze landgoederen in dezelfde periode zijn aangelegd, kennen ze nu dezelfde problemen. Oude lanen vervallen, solitaire bomen vallen (versneld) uit, de letterzetter brengt schade aan naaldbossen en beken vallen droog.

Klimaatbestendig

Om de parken te behouden voor de generaties na ons, moeten we de komende jaren keuzes maken. Om dat op een verantwoorde manier te doen, hebben we voor elk landgoed een toekomstvisie en een onderhoudsplan ontwikkeld. Zo werken we toe naar klimaatbestendige en aantrekkelijke landschapsparken.

Bosannemonen

In het vroege voorjaar bloeit hier de bosanemoon. De rododendrons geven net iets later kleur aan het landgoed. Opvallend zijn de grote alleenstaande bomen in de weilanden en het meanderende beekje.

2

Geschiedenis Smalenbroek

Essenlandschap

In dit essenlandschap wordt al sinds de late middeleeuwen geboerd en gewoond. De hoger gelegen dekzandrug zorgde voor droge voeten. De monumentale boerderij aan de overkant van het water stamt niet uit die periode, maar heeft - met zijn bouwjaar 1715 - toch een respectabele leeftijd.

Commiezenkamer

Jan ten Smalenbroek jr. bouwde de boerderij in 1715. De commiezenkamer herinnert aan de tijd dat smokkelaars hun waar van en naar Duitsland brachten. Het erf was omgeven door een uitgestrekt akkercomplex waarop boekweit, aardappelen, bonen, gerst, haver en rogge werden verbouwd.

Textielfabrikant Ter Kuile

In 1894 wordt Smalenbroek gekocht door textielfabrikant Engelbert H.K.J. ter Kuile (1860-1943) samen met zijn vrouw Christina A. Blijdenstein (1861-1936). Het paar woont aan de Gronausestraat in Enschede en Smalenbroek vormt maar liefst 50 jaar lang hun buitenverblijf.

Modernisering & allure

Ter Kuile begint al snel met het moderniseren van het oude boerenerf. Hij laat landschapsarchitect Pieter Watzes een ontwerp maken waarin alles samenkomt. Landbouw, bosbouw en de uitstraling van een landgoed met allure; het etaleert de rijkdom van de familie Ter Kuile.

3

Parkontwerp Watzes

Ontwerp met allure

Landschapsarchitect Pieter Watzes ontwerpt een landgoed met allure. Smalenbroek krijgt een lange slingerende toegangslaan, een enorme vijver, solitaire bomen, mooie bosranden en een groot netwerk van wandelpaden met uitkijkeuvels en theekoepels. Veel van deze elementen zie je nu nog terug.

't Spik

In 1937 koopt Ter Kuile het naastgelegen erf 't Spik. Ook hier zorgt Watzes voor een uitgebreid wandelnetwerk dat aansluit op de paden van Smalenbroek. Langs de bosrand en beek komen uitkijpunten en eiken dienen als 'aankleding'. De meeste eiken staan er nog.

Gedachtengoedkaart

Voor het toekomstige beheer van het landgoed is in 2022 een 'gedachtengoedkaart' gemaakt; een kaart die aangeeft hoe we het originele ontwerp van Watzes kunnen terugbrengen in de huidige situatie, met maatregelen die tegelijkertijd klimaatbestendig zijn.

Witte villa

Witte villa

Op veel van dit soort 19e eeuwse buitenplaatsen werd een royaal landhuis gebouwd. Op Smalenbroek vervulde de boerderij die functie. Wel werd in 1958 de witte villa bijgebouwd. Landschapsarchitect T.H. Koning, die eind jaren '40 nog met Watzes samenwerkte, zorgde voor de landschappelijke inpassing.

NB de villa en oprijlaan zijn niet toegankelijk voor publiek.

Boerenbedrijf Smalenbroek

Monumentale boerderij

In 1715 bouwde Jan ten Smalenbroek de monumentale boerderij aan de overkant van het water. Het erf was omgeven door een uitgestrekt akkercomplex waarop boekweit, aardappelen, bonen, gerst, haver en rogge werden verbouwd.

Zoon Hendrik ter Kuile

Als Engelbert ter Kuile in 1943 komt te overlijden, nemen zoon Hendrik (1896-1979) en diens vrouw Hermina Wilhelmina (1898-1977) het beheer van het landgoed over. Zij doen dit zoveel mogelijk met dezelfde mensen als voorheen.

Bosbouw

Daarnaast verdiende Smalenbroek aan veeteelt (koeien, paarden en biggen). Maar de meeste inkomsten kwamen uit de bosbouw. De oude bossen aan de zuidkant van de boerderij leverden o.a. eiken en beuken, te gebruiken als timmerhout, essen voor brandhout en populieren voor klompenhout.

Ter Kuile: nieuwe technieken

Eind 19e eeuw was het oude erf Smalenbroek 'ingedut', totdat textielfabrikant Ter Kuile in 1894 van Smalenbroek een toneelbeeld van vooruitgang maakte. De ouderwetse pluggenlandbouw maakte plaats voor nieuwe heideontginningstechnieken, krachtig stamboekvee en een uitgebreide boomgaard.

Excursies

Ook bij de tuin- en parkaanleg werden kosten nog moeite gespaard. Nog geen tien jaar later werden vanuit het hele land excursies naar landgoed Smalenbroek georganiseerd. NB de boerderij en oprijlaan zijn niet toegankelijk voor publiek.

Landgoed 't Spik

Landgoed Het Spik

In 1937 koopt Ter Kuile ook het naastgelegen boerenerf 't Spik. Het erf omvat 'een boerenhuis, ruime schuur, veeschuur, vruchtbaar bouw- en weiland, vruchtentuin, beuken- en dennenbosch, omzoomd door zeer mooi hoog opgaande eiken'. Een beek doorsnijdt de hooilanden en bossen.

Ontwerp door Pieter Watz

Opnieuw vraagt Engelbert ter Kuile aan landschapsarchitect Pieter Watz om een ontwerp te maken, zodat landgoed Smalenbroek en 't Spik één geheel vormen. Watz maakt twee ontwerpen: één uitbundige variant met o.a. een enorme oprijlaan en één meer ingetogen ontwerp.

Uitkijpunten

Familie Ter Kuile kiest voor de laatste optie. In stijl met het wandelpark op Smalenbroek krijgt ook 't Spik een uitgebreid wandelnetwerk dat aansluit op de paden van Smalenbroek. Langs de bosrand en de beek zet Watz in op uitkijpunten. Oude eiken doen dienst als aankleding.

Ontwerp Landgoed 't Spik

Blauwdruk ontwerp

Een blauwdruk van Pieter Watzes laat het uitbundige, niet uitgevoerde ontwerp voor 't Spik zien; wandelpaden die aansluiten op het netwerk van Smalenbroek, ruimte voor uitzichten, een slingerende beek en een rondlopende toegangsweg die de boerderijen van Smalenbroek en 't Spik met elkaar verbindt.

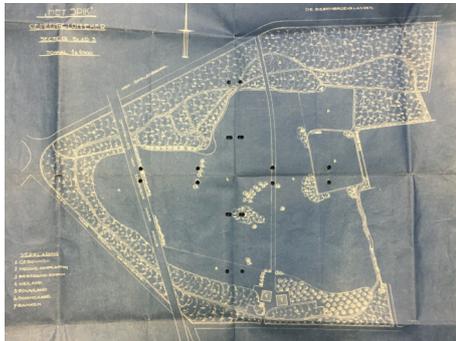

Zoon Hendrik

Na het overlijden van Engelbert ter Kuile nemen zijn zoon Hendrik Engelbert Jan Gheert ter Kuile (1896-1979) en diens vrouw Hermina Wilhelmina (1898-1977) het beheer van Smalenbroek en 't Spik over.

Beheer Landschap Overijssel

In 1979 lukt het Landschap Overijssel om Smalenbroek en 't Spik met subsidie van het ministerie van CRM en provincie Overijssel over te nemen, op voorwaarde dat Hendrik en zijn dochter Anna Catherina uit Wassenaar in de witte villa blijven wonen. Ook behoudt de familie de vis- en de jachtrechten.

Beheer Landschap Overijssel

Groene parel

De oude erven, landerijen (waaronder één van de oudste erfbossen van Twente), het landschapspark naar ontwerp van Watzes; Smalenbroek en 't Spik vormen samen een cultuurhistorische parel! Een mooie, groene uitvalsbasis dichtbij de stad. Wel is het parklandschap hard toe aan herstel en verjonging.

Ontwikkelopgave

Daarom werkt Landschap Overijssel aan een toekomstvisie en onderhoudsplan voor het gebied. Hierbij wordt ook gekeken of Smalenbroek en 't Spik een rol kunnen spelen in waterbeschikbaarheid en –zuivering. En of het gebied (opnieuw!) een voorloper kan worden in de landbouwtransitie.

Meer informatie & routes

Wil je meer weten over onze toekomstplannen voor dit gebied of over onze andere 'Landgoederen van Textiel'? Of op zoek naar nog meer routes? Je vindt alle informatie op onze website:

<https://landschapoverijssel.nl/landgoederenvantextiel> (Landgoederen van Textiel)

